

SOLUȚIONAREA DISPUTELOR GENERATE DE PROGRESUL NOILOR TEHNOLOGII INFORMAȚIONALE*

Conf. univ. dr. Cristina-Ioana FLORESCU**

Abstract: *Understanding the ever-evolving nature of the industry, society in general, and financial and economic realities in particular, as well as the importance of keeping up with the latest trends and technological developments (and not only) is a must for legal professionals. The use of artificial intelligence (AI) in the legal sector is growing exponentially and is revolutionizing the way legal services are delivered. In this paper we aim to discuss the impact of AI on the future of the legal field, exploring the challenges and opportunities it presents and we will provide information on the current state of new technologies, the impact they have on law and the resolution of possible disputes that will arise from the use of these technologies. It is indisputable that new approaches and technologies have been developed in the field of justice, and also in arbitration, to meet the demands of end users who are looking for increasingly efficient and cost-effective dispute resolution processes adapted to the law of new technologies, to the disputes they are about, have as their object and use the new technologies. In order to be able to respond to these requests, lawyers, arbitrators and in general all practitioners and specialists in the field must be informed and up to date with the trends and how to use these working tools, which increasingly based on modern technology that uses AI. Therefore, through this approach we aim, above all, to draw attention to the imperative need to be permanently interested in how to stay informed and up to date with all this progress, to be in step with the evolution, to identify the current state of knowledge in the modern technologies and its practical application in everyday life and in the profession, as well as to benefit from the advantages these innovative tools can offer.*

Keywords: *new technologies; artificial intelligence; arbitration.*

Introducere

Recentele dezvoltări tehnologice au marcat anul 2022, care a fost unul încărcat de progresul tehnologic care conturează societatea în care trăim. Se discută tot mai mult despre inteligența artificială (AI), contractele inteligente (smart contracts), blockchain, criptomonede (cryptocurrency), NFT (non-fungible token), realitate virtuală și augmentată, Metavers și Web 3.0, noțiuni aflate la intersecția tehnologiei și a dreptului,

---

* Acest studiu a fost prezentat la sesiunea anuală de comunicări științifice „Dreptul și societatea în tranziție”, organizată de Institutul de Cercetări Juridice „Acad. Andrei Rădulescu” al Academiei Române, în 20–21 aprilie 2023.

** Universitatea „Spiru Haret”, Facultatea de Științe Juridice și Științe Administrative; cristina.florescu@spiruharet.ro

atât pentru domeniul juridic, comunitatea de arbitraj, cât și pentru utilizatorii de internet în general. Penetrarea rapidă și accelerată a internetului în viața oamenilor a condus la problematica apariției unor noi paradigme în viața cotidiană. De aceea reglementarea și modalitatea de soluționare a litigiilor ce pot apărea ca urmare a utilizării acestor inovații au devenit aspecte centrale al preocupărilor din societate.

Trăim vremuri ce se schimbă rapid, pline de incertitudine și tranziții, care vor evolua către un real boom al metaversului. De aceea, este nevoie să conștientizăm că sustenabilitatea dezvoltării noilor tehnologii este necesar să se realizeze în acord cu păstrarea biodiversității și a sănătății mediului înconjurător.

Totodată, se impune o perspectivă unitară, integrativă, de globalizare și uniformizare responsabilă, omogenă, armonios îmbinată cu modelele de *business* ce se dezvoltă pe plan internațional, în plan privat, în acord și cu inițiativele guvernamentale.

O reglementare conștientă, dezvoltată în jurul noțiunilor de cooperare, compasiune și determinare conștientă asupra impactului pe care dreptul noilor tehnologii îl va aduce, este mai mult decât o cerință minimală. Altfel se poate denatura buna intenție și utilizarea etică a inovațiilor.

Pe măsură ce societatea se schimbă, se va schimba și soluționarea disputelor. Practicienii soluționării litigiilor trebuie să fie conștienți de acest lucru și să facă eforturi de a fi la curent cu noile practici și instrumente tehnologice aplicabile în materie.

Pe de altă parte, considerăm că educarea în materie, pentru a înțelege conceptele și modul eficient și concret de aplicare, este un deziderat care nu poate fi îndeplinit fără dezvoltarea unor programe vizionare și integrative. Aceste sunt menite să creeze baza și să asigure absorbția inovațiilor tehnice de către întreaga populație, ca cei mai în vârstă, care nu s-au născut în era nativilor digitali (cum mai este denumită tânăra generație) să poată fi sistematic incluși într-o formare și educație continuă, întrucât tehnologia va evolua constant și cine nu va ține pasul va deveni desuet.

Drepturile fundamentale ale omului pot fi periclitate dacă se va ajunge la o fragmentare generațională profundă a populației, ce poate avansa într-un conflict intergenerațional de evitat.

1. Scurte considerații despre audierile virtuale

Pe marginea acestui subiect am mai scris¹, astfel că acum doar vom face câteva precizări de actualitate privind utilizarea pe scară largă a audierilor virtuale, ce a

---

¹ Cristina Florescu, *Receptive and Rapid Adaptation of Arbitration to Pandemic Conditions: Virtual Hearings*, Revista Română de Arbitraj nr. 4/2021, Ed. Wolters Kluwer, p. 67–91; *Arbitrajul internațional – audierile virtuale la un an după provocările pandemiei de coronavirus* (International Arbitration – Virtual Hearings a Year After the Coronavirus Pandemic Challenges), Editura Universul Juridic, București, 2021, Revista Studii și Cercetări Juridice, Anul 10 (66), nr. 3 Iulie – Septembrie 2021; *Soft law în arbitrajul internațional: instrumente cheie și evoluții* (Soft Law in International Arbitration: Key Instruments and Evolution), Vol. I, In Honorem Flavius Antoniu Baias, Aparența în drept, coord: Adriana Almasan, Ioana Varsta, Cristina Elisabeta Zamsa, Ed. Hamangiu 2021, p. 196–220; *Provocări practice și juridice determinate de audierile virtuale în arbitraj*, In Memoriam Viorel Mihai Ciobanu, Dreptul procesual și dreptul substanțial la începutul mileniului al III-lea, coord: Traian Cornel Briciu, Marian Nicolae, Paul Pop, Ed. Universul juridic 2023, p. 564–579.

devenit o obișnuință printre practicienii arbitrajului, atât pe plan național cât și internațional.

Revenind la problematicile care se ridică în cadrul utilizării noilor tehnologii în arbitraj, facem precizarea că audierile virtuale și-au consolidat și mai mult statutul de pilon al practicii arbitrale.

Am asistat la o nouă normalizare a utilizării tehnologiilor de videoconferință pentru a desfășura procedurile arbitrale și a organiza reuniuni ale instituțiilor arbitrale, ca să nu mai menționăm organizarea de întâlniri, cursuri, seminarii (webinarii), conferințe, work-shopuri, proiecte și programe de tot felul, chiar de practică și instruire.

În mai 2022, ICCA a publicat concluziile proiectului „Right to a Physical Hearing”². În analiza³ dacă audierile orale semnifică în format fizic sau online și dacă dreptul părților de a solicita o audiere orală se traduce prin dreptul de a solicita o audiere neapărat fizică, este expres prevăzut că, dintre cele 78 de jurisdicții chestionate, nicio lege arbitrală nu a oferit în mod expres părților la un arbitraj dreptul la o audiere neapărat fizică când s-a menționat audierea orală. Majoritatea reporterilor naționali au mai constatat că dreptul la o audiere fizică este, de fapt, implicit inclus. După cum a comentat un panelist la cea de-a 17-a Conferință ICC din New York privind arbitrajul internațional, „audierile virtuale sunt aici pentru a rămâne”⁴.

În mai 2021 s-a lansat Protocolul pentru audieri arbitrale la distanță sau virtuală de către Asociația Latino-Americană de Arbitraj⁵, un instrument care încorporează cele mai bune practici pentru a se asigura că drepturile procedurale ale utilizatorilor de arbitraj sunt protejate⁶. Abordând această temă la Conferința Internațională de la Taipei din 2022⁷, membrii panelului au subliniat că, deși audierile virtuale nu pot duce la anularea unei hotărâri, în evaluarea rolului tehnologiei în procedurile arbitrale, arbitrii vor plasa în primul rând procesul echitabil și accesul la tehnologie.

Tot în anul 2021 s-a lansat versiunea a doua a unui alt Protocol de utilizare a tehnologiei în audierile arbitrale internaționale⁸. Versiunea 2.0 a Protocolului pentru

² <https://www.arbitration-icca.org/right-to-a-physical-hearing-international-arbitration>.

³ *Right to a Physical Hearing Project: Release of the General Report*, 19 mai 2022, <https://www.arbitration-icca.org/right-to-a-physical-hearing-general-report#:~:text=In%20most%20surveyed%20jurisdictions%20rules,have%20any%20repercussions%20on%20arbitration>.

⁴ 2022 Year in Review: Technology – Kluwer Arbitration Blog, <https://arbitrationblog.kluwerarbitration.com/2023/01/06/2022-year-in-review-technology/>.

⁵ *Protocolo-de-Audiencias-Remotas-o-Virtuales-Observatorio-ALARB-min.pdf*, mai 2021.

⁶ 17th ICC New York Conference on International Arbitration: Building Resilience – Part 1 – Kluwer Arbitration Blog; <https://arbitrationblog.kluwerarbitration.com/2022/10/09/17th-icc-new-york-conference-on-international-arbitration-building-resilience-part-1/>.

⁷ 2022 Taipei International Conference: Past, Present and Future of International Dispute Resolution – Part 1 – Kluwer Arbitration Blog, <https://arbitrationblog.kluwerarbitration.com/2022/12/01/2022-taipei-international-conference-past-present-and-future-of-international-dispute-resolution-part-1/>

⁸ *Protocol for the use of technology in international arbitration hearings*, versiunea a doua, publicat de Hogan Lovells, februarie 2021, <https://www.engage.hoganlovells.com/knowledgeservices/news/hogan-lovells-protocol-for-the-use-of-technology-in-international-arbitration-hearings-version-20>.

utilizarea tehnologiei în audierile arbitrale internațional este menită să promoveze și să permită în continuare prezentarea corectă și transparentă a probelor și să acorde prioritate transiterii fără întreruperi și sigure a documentelor, video și audio din diferite locații, limitând în același timp întreruperile tehnice, atât pentru audieri complet la distanță, în care toți participanții se află în locații diferite, cât și pentru audieri semi-la distanță sau hibride, în care unii participanți sunt într-o locație principală de audiere, iar alții participă din una sau mai multe locații îndepărtate. Protocolul intenționează să sprijine asigurarea unui proces fără probleme pentru toți cei implicați în audierile arbitrale internaționale. Versiunea actualizată oferă recomandări revizuite și cele mai bune practici, care sunt opționale și pot necesita personalizare suplimentară de la caz la caz. Revizuirile suplimentare ale acestei versiuni includ o prezentare generală a considerentelor cheie pe care părțile ar fi necesar să fie abordate înainte de a desfășura și de a participa la o audiere la distanță, inclusiv locația, fuzurile orare, sesiunile de testare, securitatea etc.. Se discută despre utilizarea platformelor auditive, video și se includ liste de verificare valoroase pentru a înlesni audierea la distanță pentru participanți.

Este neîndoiește că am asistat la o explozie de îndrumare, instrumente de drept neobligatoriu și normare, activitate de stabilire a regulilor, prin care comunitatea arbitrală își propune să țină ritmul de implementarea și aplicarea noilor tehnologii în toate domeniile, mai ales că utilizatorii sunt dornici să le folosească pentru a încerca eficientizarea procedurilor.

2. Despre apariția Metaversului și previziuni despre utilizarea sa

A apărut și un instrument de informare și analiză a aparițiilor și utilizării noilor tehnologii în materia arbitrajului, proiect susținut și desfășurat pe Blogul Wolters Kluwer Arbitration denumit Arbitration Tech Toolbox⁹, care a crescut la 15 postări până la finele lui februarie 2023, acoperind aspecte la fel de diverse precum aplicarea hotărârilor arbitrale automatizate, instruirea în domeniul securității cibernetice și desfășurarea procedurilor arbitrale în Metaverse.

Pe măsură ce părțile, avocații, arbitrii și instituțiile s-au obișnuit deja cu videoconferințele, tehnologiile în curs de dezvoltare nu ne dau pace și evoluează, propunând noi abordări: avatururi în metavers și holograme pentru martori. În februarie 2022, a avut loc prima întâlnire internațională de arbitraj din metavers. Evenimentul susținut de ArbTech¹⁰ a inclus un amestec de participanți video și avatare cu căști de realitate virtuală (VR) care a stârnit mai multe reacții cu privire la cazurile de utilizare a VR în arbitrajul internațional.

În octombrie 2022, un panel la conferința Future of Technology in Arbitration (FOTA22), intitulat în mod adecvat „Help me Sophie Wan Kenobi, You’re My Only

---

⁹ Arbitration Tech Toolbox Archives – Kluwer Arbitration Blog, <https://arbitrationblog.kluwerarbitration.com/category/arbitration-tech-toolbox/>.

¹⁰ O comunitate la nivel mondial care promovează dialogul interdisciplinar privind tehnologia, soluționarea disputelor și viitorul justiției. (47) ArbTech: Overview | LinkedIn, <https://www.linkedin.com/company/arbtechhub/>.

Hope”¹¹, panelul a prezentat un participant la hologramă care a raportat că a putut să vadă, și să se adreseze atât publicului, cât și colegilor paneliști prezenți fizic pe scenă. Participanții au fost atât de impresionat încât, într-un vot, majoritatea a considerat că apariția prin hologramă este potrivită pentru audieri la distanță și a prezis că până în 2030 vom avea martori cu hologramă.

Metaversul prezintă un interes deosebit, căci nu este de neglijat impactul pe care universul virtual alternativ l-ar putea avea asupra arbitrajului, în teorie și în practică. S-a menționat¹² că cererile arbitrale în metavers – în special prin utilizarea convențiilor arbitrale cu auto-execuție (tehnica blockchain, smart-contract) – poate pune probleme de recunoaștere și executare a hotărârilor în conformitate cu Convenția de la New York, „regula mai favorabilă” din articolul VII(1) ar putea fi considerat ca un pas înainte pentru permiterea încorporării unor prevederi prietenoase cu digitalul în Legea model a UNCITRAL privind comerțul electronic și Convenția Națiunilor Unite privind utilizarea comunicațiilor electronice în contractele internaționale.

Așadar, un lucru este cert. Tehnologia se mișcă într-un ritm din ce în ce mai accelerat. Pe măsură ce noile tehnologii sunt dezvoltate, membrii comunității arbitrale par pregătiți să profite din plin de oportunitățile prezentate.

În ceea ce privește posibilele previziuni privind utilitatea și modul de utilizare a metaversului, putem aprecia că deja trăim timpuri de un adevărat boom pentru metavers – în ultimele luni, giganți ai tehnologiei, mărci de îmbrăcăminte și persoane anonime au investit sute de milioane de dolari SUA în metavers. Prețurile imobiliare virtuale au explodat. Și acesta este doar începutul erei metaversului. De aceea una dintre cele mai importante și legitime întrebări este cum vor putea conceptele juridice create pentru lumea fizică să protejeze investitorii în acest sens în cadrul acestui mediu virtual nou? Sau probabil timpul ne va îndruma spre noi abordări, paradigme diferite, adaptate special acestei noi lumi virtuale în care ne vom scufunda, modele și noțiuni încă neinventate!

Metaversul va da, fără îndoială, naștere la noi probleme juridice complexe, iar investitorii ar trebui să ia toate măsurile preventive pentru a își proteja drepturile de pe acum. Arbitrajul internațional, ca alternativă la sistemele judiciare naționale, flexibilă și adaptată, va juca un rol cheie în soluționarea litigiilor digitale. Arbitrajul este deocamdată limbajul universal cel mai decentralizat și internaționalizat care să soluționeze dispute, mai ales de acest gen, care implică o nevoie acută și masivă de autonomie, eficiență și liberalizare, deschidere spre nouitate și care să câștige încrederea utilizatorilor datorită avantajelor atât de cunoscute ale arbitrajului internațional.

---

¹¹ Future of Technology in Arbitration 2022 (fotaglobal.com), 16 septembrie 2022; #FOTA22: To Boldly Go Where No Arbitration Conference Has Gone Before – Kluwer Arbitration Blog, <https://arbitrationblog.kluwerarbitration.com/2022/10/03/fota22-to-boldly-go-where-no-arbitration-conference-has-gone-before/>.

¹² Arbitration Tech Toolbox: Can the New York Convention Stand the Test of Technology Posed by Metaverse Awards? – Kluwer Arbitration Blog, <https://arbitrationblog.kluwerarbitration.com/2022/12/20/arbitration-tech-toolbox-can-the-new-york-convention-stand-the-test-of-technology-posed-by-metaverse-awards/>.

După cum ar spune CEO-ul Facebook Mark Zuckerberg, metaversul este „următoarea generație de internet”¹³. Este practic un mediu virtual în care deja se poate intra în loc doar să fie observabil pe un ecran, unde se poate (sau în curând se va putea) să te imersezi ca să lucrezi, să joci, să socializezi, să cumperi mărci de designeri, să cumperi virtual active digitale, să cumperi pământ virtual sau să construiești clădiri sau zgârie-nori și multe altele. Ceea ce face metaversul special în zilele noastre, în comparație cu universurile de jocuri video interactive sau social media existente, este capacitatea de a cumpăra, deține și revinde active digitale, o caracteristică care a fost permisă de dezvoltarea tehnologiei blockchain.

De asemenea, metaversul permite oamenilor să scape de limitările individuale, geografice și sociale care îi leagă. Deși este încă într-un stadiu de dezvoltare incipient, se așteaptă ca piața globală de metaverse să ajungă la 758 miliarde USD până în 2026¹⁴.

Se estimează că valoarea metaversului va ajunge la 800 de miliarde de dolari, generând venituri de 1 trilion de dolari, și asta nu mai departe de 2024¹⁵! Companiile de tehnologie se străduiesc să furnizeze instrumente necesare pentru crearea acestuia. Remarcând oportunitățile industriei juridice de a se muta în această lume digitală, deja metaversul este descris chiar de către comunitatea juridică¹⁶ ca fiind o lume digitală captivantă, în evoluție, în care putem trăi, lucra și juca împreună. Metaversul promite o colecție de universuri, de lumi digitale 3D care acceptă continuitatea numelor, obiectelor, datelor achiziționate și create și care pot fi experimentate simultan de un număr nelimitat de utilizatori¹⁷.

S-a prezis că o proporție mare de oameni vor fi în metavers până în 2030, într-un fel. Creșterea metaversului indică adoptarea activelor virtuale și a monedelor de către mase. Ca și în cazul oricărei tehnologii inovatoare dezvoltate, metaversul va da naștere la probleme juridice complexe.

În consecință, părțile vor avea nevoie de o alternativă rapidă și adaptată la soluționarea disputelor ce se vor ivi în legătură cu metaversul, dispute care pot fi legate de diverse aspecte. În prezent, considerăm că cea mai potrivită metodă este

---

¹³ The-Metaverse-and-Intl.-Arbitration-How-to-Anticipate-and-Resolve-Web-3.0-Disputes.pdf (lalive.law), <https://www.lalive.law/wp-content/uploads/2022/03/The-Metaverse-and-Intl.-Arbitration-How-to-Anticipate-and-Resolve-Web-3.0-Disputes.pdf>.

¹⁴ Metaverse – Market Study by Global Industry Analysts, Inc. (strategyr.com), <https://www.strategyr.com/market-report-metaverse-forecasts-global-industry-analysts-inc.asp>.

¹⁵ Paris Arbitration Week Recap: Blockchain, NFTs and the Metaverse – Kluwer Arbitration Blog, <https://arbitrationblog.kluwerarbitration.com/2022/05/14/paris-arbitration-week-recap-blockchain-nfts-and-the-metaverse/>.

¹⁶ Ce înseamnă dreptul de proprietate în Metavers? – JURIDICE, 19 septembrie 2022, <https://www.juridice.ro/801900/ce-inseamna-dreptul-de-proprietate-in-metavers.html>.

¹⁷ Metaverse, promisiunea unei lumi digitale: Ce ar trebui să știe și să facă liderii din companii > Romania Blog (pwc.ro), 18 martie 2022, <https://blog.pwc.ro/2022/03/18/metaverse-promisiunea-unei-lumi-digitale-ce-ar-trebuie-sa-stie-si-sa-faca-liderii-din-companii/>; Metaversul – CursDeGuvernare.ro, 13 decembrie 2021, <https://cursdeguvernare.ro/metaversul-facebook-retele-sociale-lume-virtuala.html>; Metaverse: o nouă ușă către viitor – Age of Audio, 24 martie 2022, <https://www.ageofaudio.com/ro/metaverso-una-nuova-porta-per-il-futuro/>.

accesarea arbitrajului autonom fără intervenția statului. Pentru a facilita acest lucru, este esențial să contribuim la creșterea platformelor de arbitraj descentralizate, care oferă servicii la prețuri accesibile maselor prin valorificarea tehnologiei și a participării comunității.

Pe măsură ce granițele metaversului devin încețoșate și se disipează, iar tranzacțiile transfrontaliere între mase devin norma, un mecanism accesibil și eficient de soluționare a disputelor este indispensabil. Răspunsul la aceasta este deocamdată arbitrajul *blockchain*, care, de altfel, poate fi și cheia pentru a debloca arbitrajul autonom total. Platformele de arbitraj *blockchain*, pe lângă crearea unei alternative viabile la arbitrajul convențional, construiesc comunități de arbitraj comercial autosuficiente, în care toată lumea are oportunitatea de a face dreptate și de a se angaja în promovarea comerțului.

Pe măsură ce se creează, transformă și utilizează acest nou spațiu virtual, serviciile ce se accesează în prezent prin Web 2.0, cum ar fi rețelele sociale și comerțul electronic, vor fi înlocuite cu servicii accesibile prin Web 3.0. De exemplu, întâlnirile online, videoconferințele pot fi înlocuite cu întâlniri virtuale într-un metavers, în care se vor purta haine NFT și se va închiria o sală de consiliu NFT. În consecință, interacțiunile în Web 3.0 vor da naștere unei noi clase de dispute comerciale, exclusiv acestei lumi noi, extinzând sfera arbitrajului autonom.

3. Posibile dispute legate de folosirea noilor tehnologii

Pot apărea mai multe tipuri de posibile litigii legate de utilizarea metaversului și în general, a noilor tehnologii, ce implică noțiunile de smart contract, *blockchain*, *cryptocurrency*, NFT, metavers, Web 3.0 și altele care probabil vor mai apărea în timp, pe care deocamdată nu le putem încă prefigura. Dar odată schimbată paradigma, cu siguranță vor fi necesare alte noțiuni care să le completeze pe cele existente și să sprijine o reglementare etică și sustenabilă.

Astfel, previziunile sunt legate de faptul că se vor declanșa dispute privind criptomonede, cele legate de NFT, cele împotriva platformelor metavers și între utilizatorii de metavers și de aceste tipuri de noi tehnologii avansate. Deja există unele dispute privind criptomonede și NFT, mai ales în lumina declinului generat de căderea FTX¹⁸.

Sub auspiciile statusului actual al normelor arbitrale se pune problema arbitrabilității acestor tipuri de dispute și recunoaștere a hotărârilor arbitrale pe motive de ordine publică. Desigur că și alte concepte sunt pe muchie, cum ar fi aplicabilitatea arbitralului de urgență, alte proceduri speciale și în special modul de

---

¹⁸ Piața crypto se zguduie după tranzacția surpriză prin care platforma de exchange FTX acceptă să fie preluată de Binance. BTC scade cu aproape 12%, Ethereum cu peste 17%. Capitalizarea totală a pieței a scăzut cu 12% în 24 de ore (zf.ro), 8 noiembrie 2022, <https://www.zf.ro/cryptobusiness/piata-crypto-zguduie-dupa-tranzactia-surpriza-platforma-exchange-ftx-21306810>; CNBC: "Dezastrul FTX a dat înapoi industria crypto cu câțiva ani" – 20.12.2022 | BURSA.RO, <https://www.bursa.ro/cnbc-dezastrul-ftx-a-dat-inapoi-industria-crypto-cu-cativa-ani-66285843>.

punere în aplicare a deciziilor privind aceste proceduri, ca să nu mai menționăm problemele actuale legate de posibilitatea de a identifica clar părțile la dispută. Se pun o varietate largă de probleme în ceea ce privește corecta identificare și a problemei în dispută, a tipului de litigiu, căci în practică se pot amalgama calificările, dacă este vorba despre investiții; tranzacții financiare, colaterale altor tipuri de contracte și operațiuni; vânzări de bunuri sau furnizarea de servicii; datorii restante; proprietate intelectuală; fraudă, corupție sau deturnare a vânzării șamd. Deși problemele juridice de fond care apar în astfel de litigii (mai ales cele cripto) pot fi, prin urmare, familiare avocaților, deseori nu același lucru va fi valabil și în cazul problemelor de fapt disputate. De exemplu, contribuția experților din industrie poate fi necesară pentru ca avocații să înțeleagă cum funcționează sistemul de gestionare a riscurilor unei platforme financiare specializate în noile tehnologii și dacă este în conformitate cu practica pieței și dacă aceasta este uniform reglementată și care ar fi legea aplicabilă. În consecință, ca și în litigiile în domeniul construcțiilor, avocații și arbitrii pot considera necesar să obțină consultanță de specialitate pentru a evalua pe deplin fondul cazului. Și toate acestea pot fi posibile dacă există introduse convenții arbitrale (clauze compromisorii) în cadrul contractelor utilizate, căci în principiu deocamdată este vorba despre piețe descentralizate, unde evident că este de preferat arbitrajul față de interferența instanțelor judecătorești statale. Există câteva analize privind implicațiile disputelor privind criptomonedele și posibilitatea de a soluționa aceste dispute prin arbitraj¹⁹.

4. Automatizarea prin intermediul arbitrajului Blockchain pentru a autonomiza corect arbitrajul

Se pare că deocamdată cheia pentru facilitarea autonomiei arbitrale totale și, în consecință, a justiției accesibile, este tehnologia blockchain²⁰.

O dezvoltare semnificativă care a facilitat autonomia arbitrală a fost crearea de platforme de arbitraj blockchain construite pe ideea descentralizării, oferind maselor servicii de soluționare a litigiilor la prețuri accesibile și eficiente.

Realizând potențialul blockchain, mai multe platforme au început să ofere servicii de arbitraj, valorificând această tehnologie, inclusiv Kleros, Jur și Aragon. Aceste platforme facilitează executarea automată a deciziilor arbitrale prin formularea de atribuiri ca contracte inteligente pe blockchain. Contractele inteligente sunt coduri informatice, redactate ca un set de promisiuni care se execută automat la îndeplinirea anumitor condiții²¹.

---

¹⁹ Crypto Arbitration: A Survival Guide – Kluwer Arbitration Blog, <https://arbitrationblog.kluwerarbitration.com/2022/09/29/crypto-arbitration-a-survival-guide/>.

²⁰ 2018 In Review: Blockchain Technology and Arbitration – Kluwer Arbitration Blog, <https://arbitrationblog.kluwerarbitration.com/2019/01/27/2018-in-review-blockchain-technology-and-arbitration/>.

²¹ Autonomous Arbitration in the Era of the Metaverse – Kluwer Arbitration Blog, <https://arbitrationblog.kluwerarbitration.com/2022/03/11/autonomous-arbitration-in-the-era-of-the-metaverse/>.

Întrucât automatizarea prin contracte inteligente²² este în întregime digitală, remediul prevăzut în decizie trebuie să fie și executabil digital. De exemplu, o decizie pentru compensație monetară poate fi aplicată printr-un contract inteligent, deoarece banii pot fi reprezentați digital. Acest contract inteligent va direcționa fondurile reprezentate digital pentru a fi transferate părții câștigătoare dintr-un cont asociat contractului menționat.

În cele mai multe cazuri, contractul inteligent este legat de un cont escrow în care părțile ar fi transferat o sumă prestabilită. Acest lucru face ca domeniul de aplicare a arbitrajului autonom să fie limitat. Spre deosebire de hotărârile convenționale în care părțile au opțiunea de a se adresa instanțelor judecătorești statale pentru a recupera activele unei părți căzute în pretenții, aici, părțile sunt constrânse să se bazeze pe suma escrow prestabilită sau pe un cont personal cu fonduri limitate²³.

În consecință, în cazul în care hotărârea obligă să fie plătită o sumă mai mare decât cea disponibilă în conturile escrow sau asociate, părțile vor fi nevoite să solicite intervenția instanței. Cu toate acestea, această problemă poate fi remediată dacă arbitrajul blockchain, precum arbitrajul convențional, ajunge să aibă mijloacele de a controla activele părților. Acest lucru poate fi facilitat prin reprezentarea digitală a activelor, care pot fi apoi legate de contractul inteligent. De exemplu, jetoanele nefungibile (NFT)²⁴ sunt o clasă de active digitale, care pot fi utilizate pentru arbitrajul blockchain. Sunt jetoane (active, bunuri) digitale înregistrate în blockchain, care reprezintă proprietatea asupra unor articole unice.

Boom-ul NFT din 2021 și creșterea rapidă a metaversului indică un viitor în care proprietatea asupra proprietății digitale va fi norma. În timp ce trecutul a fost sumbru pentru arbitrajul autonom, evoluțiile tehnologice recente și previziunile privind adoptarea activelor digitale de către mase indică un viitor pozitiv. În consecință, prin valorificarea proprietății asupra activelor virtuale și a monedei pentru a impune acordarea de contracte inteligente, mecanismele de arbitraj blockchain la prețuri accesibile ar putea fi concepute pentru a fi mecanismul de soluționare a litigiilor pentru mase.

Deocamdată însă lipsa de reglementare, vremurile incerte și volatile pe care le traversăm și limitarea conceptelor existente cu care se operează în materie de soluționare a disputelor, chiar la nivelul arbitrajului internațional, demonstrează că încă nu suntem pregătiți să trecem la următorul nivel și să utilizăm pe scară largă aceste noi tehnologii.

Va fi nevoie de o mai bună cunoaștere, educare și înțelegere a acestor noțiuni și concepte care sunt legate de noile tehnologii și o reglementare cât mai unitară, deocamdată greu de realizat cât timp armonizarea pe scara socială, economică și

---

²² Arbitration of Smart Contracts Part 1 – Introduction to Smart Contracts – Kluwer Arbitration Blog, <https://arbitrationblog.kluwerarbitration.com/2018/08/23/arbitration-smart-contracts-part-1/>.

²³ Autonomous Arbitration in the Era of the Metaverse – Kluwer Arbitration Blog, <https://arbitrationblog.kluwerarbitration.com/2022/03/11/autonomous-arbitration-in-the-era-of-the-metaverse/>.

²⁴ Non-Fungible Token (NFT): What It Means and How It Works (investopedia.com), 28 ianuarie 2023, <https://www.investopedia.com/non-fungible-tokens-nft-5115211>.

financiară este dificil de realizat. O bună normare trebuie să țină cont de o mulțime de factori care este necesar să fie aliniați, ceea ce momentan este greu de îndeplinit.

5. Îndrumări privind tehnologia și securitate cibernetică

Anul 2022 a fost, de asemenea, un an încărcat pentru dezvoltarea și punerea în aplicare a instrumentelor soft law și a altor orientări privind utilizarea tehnologiilor noi și emergente în arbitrajul internațional., Ghidul-cadru CI Arb privind utilizarea tehnologiei în arbitrajul internațional²⁵ lansat în 2021²⁶, urmărește să introducă o serie de principii generale de îndrumare privind utilizarea tehnologiei în arbitraj și să ofere linii directoare mai detaliate privind utilizarea tehnologiilor specifice în arbitraj, atât acum, cât și în viitor. Principiile cheie includ utilizarea proporțională, echitabilă, transparentă și sigură a tehnologiei²⁷.

Comisia pentru Arbitraj și ADR a ICC a emis Raportul, „Leveraging Technology for Fair, Effective and Efficient International Arbitration Proceedings”²⁸, care identifică tehnologia predominantă utilizată pentru a sprijini arbitrajul internațional, descrie caracteristicile și funcționalitățile care pot îmbunătăți procesul arbitral și discută practici procedurale utile și capcanele de evitat²⁹. Se consideră că acest ghid raport reflectă starea actuală a modului în care tehnologia modifică interacțiunea cu arbitrajul prin prisma acestor noi tehnologii. De asemenea, reprezintă un pas spre uniformizarea și standardizarea managementului tehnologiei și aplicării în practica arbitrajului.

Chiar de pe pagina sa de suport³⁰, primele cuvinte care au determinat caracterul acestui raport sunt legate de lupta continuă pentru creșterea eficienței în arbitraj, un subiect extrem de dezbătut în ultimii 10 ani. În acest sens, pe baza tehnologiilor care sunt cel mai mult utilizate până acum pentru a susține practica arbitrajului

²⁵ ciarb-framework-guideline-on-the-use-of-technology-in-international-arbitration.pdf, 2021.

²⁶ Arbitration Tech Toolbox: Interview with Dr. Gordon Blanke on the New CI Arb Technology Guideline – Kluwer Arbitration Blog, <https://arbitrationblog.kluwerarbitration.com/2022/01/03/arbitration-tech-toolbox-interview-with-dr-gordon-blanke-on-the-new-ci-arb-technology-guideline/>.

²⁷ Acest Ghid abordează problemele pe care participanții la procedurile arbitrale ar trebui să le ia în considerare atunci când utilizează noile tehnologii informaționale. Prima parte acoperă principiile generale, inclusiv înțelegerea puterilor și îndatoririlor arbitrilor, asigurarea corectitudinii și utilizarea proporțională a tehnologiei. Partea a doua este dedicată îndrumărilor privind cele mai bune practici legate de securitatea cibernetică și modalități de a evita încălcarea problemelor privind datele personale.

²⁸ icc-arbitration-and-adr-commission-report-on-leveraging-technology-for-fair-effective-and-efficient-international-arbitration-proceedings.pdf (iccwbo.org), 23 noiembrie 2021.

²⁹ *New ICC report reflects how technology is transforming arbitration*, 21 februarie 2022, [tps://uk.practicallaw.thomsonreuters.com/w-034-5344?transitionType=Default&contextData=\(sc.Default\)&firstPage=true](https://uk.practicallaw.thomsonreuters.com/w-034-5344?transitionType=Default&contextData=(sc.Default)&firstPage=true). Pentru detalii <https://cms-lawnow.com/en/ealerts/2022/03/icc-report-on-leveraging-technology-in-international-arbitration> și pentru un sumar <https://www.glaholt.com/resources/publications/publication/summary-of-icc-commission-report-leveraging-technology-for-fair-effective-and-efficient-international-arbitration-proceedings>, 25 iunie 2022.

³⁰ ICC Arbitration and ADR Commission Report on Leveraging Technology for Fair, Effective and Efficient International Arbitration Proceedings – ICC – International Chamber of Commerce (iccwbo.org), 18 februarie 2022, <https://iccwbo.org/publication/icc-arbitration-and-adr-commission-report-on-leveraging-technology-for-fair-effective-and-efficient-international-arbitration-proceedings/>.

internațional în zilele noastre, Raportul propune, sugerează și promovează un set de instrumente, pus la dispoziție într-o manieră organizată, menit să îmbunătățească sistemul arbitral, eficiența procesului și un management mai bun în toate etapele sale. Acest ghid identifică cele mai utilizate tehnologii pentru a sprijini practica arbitrajului internațional în prezent, descrie caracteristicile și funcționalitățile care pot îmbunătăți procesul arbitral și oferă comentarii și resurse despre practicile procedurale utile și potențialele capcane care pot fi evitate.

Acest raport transmite mesajul că jucătorii de arbitraj trebuie să fie conștienți și să înceapă din timp cu utilizarea nivelului actual de cunoștințe în acest domeniu și să rămână la curent cu caracteristicile sale în continuă schimbare. Tehnologia este mai mult ca niciodată supusă unui progres continuu, iar utilizatorii sunt nerăbdători să o aplice rapid. Prin urmare, comunitatea de arbitraj este sub presiune pentru a se adapta la cerințele viitoare din cauza instrumentelor inovatoare constante care apar. Deci, așa cum descrie titlul, este important să fim conștienți de noua dezvoltare a tehnologiei și să folosim cele care sunt mai potrivite domeniului în care fiecare dintre noi este activ.

Raportul se concentrează pe procese eficiente de gestionare a cazurilor, evitarea utilizării hârtiei în proceduri și încurajarea utilizării formatelor și platformelor electronice, cu accent deosebit pe audierile virtuale. Conținutul Raportului este de interes pentru toți actorii din arbitraj, chiar și pentru practicienii ADR, cu un scop special pentru arbitri, instituții arbitrale, avocați, consilieri, martori, experți și cadre universitare, toți încurajați să revizuiască materialul și să utilizeze mai bine tehnologiile digitale inovatoare apărute.

Importanța securității cibernetice a fost subliniată în majoritatea publicațiilor și ghidurilor în materie, fiind preluată într-un articol *Arbitration Tech Toolbox*³¹, care a introdus o nouă formă *CyberArb* pe această temă. Articolul este foarte interesant, deoarece începe cu un presupus mesaj a unui hacker care amenință cu distrugerea printr-un simplu click pur potestativ, pentru a accesa datele deținute pe laptop de un utilizator de arbitraj care a fost identificat ca veriga slabă din lanțul furnizorilor de servicii arbitrale. Este amuzant, dar și terifiant și ne arată cât de fragil și sensibil este acest echilibru care se poate frânge într-o clipită prin neștiință și delăsarea în luarea unor măsuri de securitate pentru protejarea utilizării noilor tehnologii informatice.

Creșterea utilizării datelor și progresele tehnologice, cum ar fi videoconferințele și e-filing, au făcut din securitatea cibernetică o problemă mai presantă. Implicarea părților situate în diferite jurisdicții care utilizează diferite tehnologii a creat presiune asupra infrastructurii digitale, făcând-o mai vulnerabilă la atacurile cibernetice. Orice încălcare a securității cibernetice ar putea conduce la prejudicierea reputației părților și arbitrilor. Acest lucru poate duce, de asemenea, la probleme în executarea unei hotărâri, deoarece astfel de încălcări ar afecta datele și confidențialitatea implicate în procedura arbitrală.

---

³¹ Arbitration Tech Toolbox: Training Arbitration Practitioners to Resist Cyber Attacks – Kluwer Arbitration Blog, <https://arbitrationblog.kluwerarbitration.com/2022/10/02/arbitration-tech-toolbox-training-arbitration-practitioners-to-resist-cyber-attacks/>.

Aceste riscuri au stimulat formularea diferitelor ghiduri sub formă de linii directoare și protocoale în arbitrajul internațional. Astfel de orientări includ Protocolul ICCA-NYC Bar-CPR privind securitatea cibernetică în arbitrajul internațional³² (a cărei ultimă versiune a fost prezentată recent în cadrul Conferinței ICCA din 2022 de la Edinburgh), care își propune să crească gradul de conștientizare a securității cibernetică în arbitrajele internaționale și să ofere un cadru pentru încorporarea măsurilor de securitate cibernetică în procedurile arbitrale. Ghidul de bune practici AAA-ICDR pentru menținerea securității cibernetică și a confidențialității (2020)³³, oferă îndrumări utile părților, reprezentanților acestora și arbitrilor cu privire la măsurile de securitate cibernetică pe care ar trebui să ia în considerare să le adopte. Ghidul-cadru CIARB privind utilizarea tehnologiei în arbitrajul internațional (2021)³⁴, care acoperă o serie de principii privind utilizarea tehnologiei, cum este mai sus amintit, introduce și cele mai bune practici pentru a asigura securitatea cibernetică în arbitraj³⁵. Inclusiv Raportul Comisiei de Arbitraj și ADR ICC privind utilizarea tehnologiei pentru proceduri de arbitraj internaționale corecte, eficiente și eficiente (2022)³⁶, și el mai sus amintit, conține la rândul său o varietate de resurse pentru a promova utilizarea în siguranță a tehnologiei în arbitraj, inclusiv un exemplu de limbaj procedural legat de instrumentele tehnologice, liste de verificare pentru audieri virtuale și diverse alte instrumente utile.

6. Arbitri/avocați roboți

Oportunitățile de aplicare ale inteligenței artificiale (AI)³⁷, cum mai nou tocmai a apărut ChatGPT³⁸, și a noilor tehnologii în domeniu juridic³⁹ sunt de necontestat,

³² The ICCA Reports No. 6: ICCA-NYC Bar-CPR Protocol on Cybersecurity in International Arbitration | ICCA (arbitration-icca.org), <https://www.arbitration-icca.org/icca-reports-no-6-icca-nyc-bar-cpr-protocol-cybersecurity-international-arbitration>.

³³ AAA258_Best_Practices_Cybersecurity_Privacy.pdf (adr.org), https://www.adr.org/sites/default/files/document_repository/AAA258_Best_Practices_Cybersecurity_Privacy.pdf.

³⁴ ciarb-framework-guideline-on-the-use-of-technology-in-international-arbitration.pdf

³⁵ CIARB – International Arbitration, <https://www.ciarb.org/resources/guidelines-ethics/international-arbitration/>.

³⁶ ICC Arbitration and ADR Commission Report on Leveraging Technology for Fair, Effective and Efficient International Arbitration Proceedings – ICC – International Chamber of Commerce (iccwbo.org)

³⁷ <https://www.europarl.europa.eu/news/en/headlines/society/20200918STO87404/artificial-intelligence-threats-and-opportunities>; <https://www.indeed.com/career-advice/career-development/artificial-intelligence-applications>.

³⁸ What does ChatGPT mean for arbitration? – ArbTech | Online Tech & Law Community, 6 februarie 2023, <https://www.arbtech.io/blog/practical-implications-of-chatgpt-for-arbitration-practitioners>; https://www.juridice.ro/822123/repercusiunile-unei-possible-implementari-a-avocatului-robot.html?utm_source=newsletter&utm_medium=email&utm_campaign=juridice_news&utm_term=2023-02-27.

³⁹ <https://sussmanadr.com/wp-content/uploads/2018/12/artificial-intelligence-in-arbitration-NYSBA-spring-2018-Sussman.pdf>; www.duo.uio.no/bitstream/handle/10852/92206/ICTLTHESIS---Master-Thesis.pdf?sequence=1, 1 decembrie 2021; <https://avarbitraje.com/wp-content/uploads/2021/03/ANAVI-No1-A12-pp-249-272.pdf>; <https://www.ibanet.org/article/e62b06f6-7772-458a-a6e7-1474db7136b5>; https://www.garrigues.com/en_GB/new/artificial-intelligence-international-arbitration-legal-prediction-awards-issued-robots; <https://globalarbitrationreview.com/review/the-arbitration-review-of-the-americas/2020/article/the-role-of-artificial-intelligence-in-international-arbitration>.

iar utilizarea lor și în arbitraj este cu atât mai justificată și dorită de utilizatori, căci atractivitatea aparițiilor și inovațiilor în domeniul AI și roboticii se pare că fascinează, azi mai mult decât niciodată.

Este imposibil să ne imaginăm practica juridică fără legal-tech în zilele noastre și, fără îndoială, AI va deveni din ce în ce mai sofisticată și utilă în viitor. Se pare că suntem din ce în ce mai nerăbdători și toți dorim să participăm la acest proces.

Cu toate acestea, prin natura sa, considerăm că AI nu poate decide în mod corespunzător cazurile privind litigii legale, întrucât la o succintă analiză a procesului de luare a deciziilor juridice în detaliu reiese cu evidență că nici măcar cazurile simple nu pot face obiectul judecății roboților. Oricum, cazurile pot fi rareori calificate în prealabil ca fiind „simple”. Chiar și tratarea cazurilor implicite, de exemplu, poate fi o chestiune delicată și complexă: pot apărea în cadrul procedurii multe probleme tehnice juridice, în special într-un cadru internațional, și acestea necesită o atenție deosebită din partea unui judecător sau arbitru. Analiza detaliată pas cu pas a procesului de luare a deciziilor juridice subliniază că un judecător sau un arbitru nu ar trebui niciodată înlocuit cu un robot, nici măcar în cazuri simple

Se pune problema dacă în procesul de judecare și de decizie va fi implicată și intervenția umană sau aceasta va fi eradicată total. Deocamdată, potrivit reglementărilor existente și cum este creată societatea, în stadiul actual de dezvoltare tehnologică, intervenția umană încă este necesară și de dorit.

Utilizatorii de arbitraj (și nu numai), oamenii în general, nu au renunțat la dreptul de a primi explicații, mai ales când se justifică luarea unei anumite hotărâri care produce efecte juridice, fiind necesară analiza și motivarea deciziei. Cu atât mai puțin au renunțat la empatia atât de caracteristică acestui domeniu și umanității în general. AI poate da o recomandare sau răspunde la o întrebare cu anumite soluții, dar încă nu este dezvoltat pentru a lua o decizie și a și arăta argumentația care a stat în spatele acesteia, întrucât este un algoritm, care alege dintr-o bază de date. Deci în funcție de ce a fost învățat și ce acces are la cunoștințe și informații, adică în funcție de baza sa de date, va aplica algoritmul său, dar nu poate emite judecăți motivate, analize de caz și explica de ce o anumită soluție este cea aleasă.

Caracteristica umană a inteligenței și posibilității de argumentare nu a fost încă algoritimizată și introdusă în sistemul AI, chiar dacă acești roboți au devenit machine-learning, adică au ajuns să facă singuri sinapse și să ducă mai departe posibilitățile de găsire a noi soluții la o anumită problemă.

Concluzii

Experiența din ultimii ani ne-a învățat și familiarizat cu diverse platforme de comunicare virtuală și cu tehnologia modernă de lucru, socializare și financiară. S-au dezvoltat deja prin prisma tehnologizării și digitalizării o serie de instrumente care au produs un efect deosebit asupra accesului la gestionarea procedurilor judecătorești și mai ales arbitrale. În cazul arbitrajului, dezvoltarea și adaptarea au fost mai rapide și mai facile, fiind o alternativă care datorită beneficiilor sale a avut

oportunitatea de a profita de restricțiile impuse și de a oferi imediat noi mijloace de continuare a proceselor. Aceste instrumente s-au răspândit prompt și au devenit de acum nu numai apanajul celor mai cunoscători practicieni ai marilor instituții internaționale de arbitraj, ci ai tuturor utilizatorilor de arbitraj.

Pe măsură ce noile tehnologii, cum ar fi criptomonede, blockchain-ul și metaversul își asumă un rol din ce în ce mai important în societatea noastră, vor urma cu siguranță dispute, fie în legătură cu acestea și/sau în acestea. Așa cum arbitrajul internațional a reușit să se adapteze rapid la noua normalitate provocată de pandemia de COVID-19, există motive întemeiate să credem că această formă de soluționare a litigiilor ar putea deveni un mijloc eficient de soluționare a multitudinii de dispute care sunt susceptibile să fie generate din și în legătură cu aceste tehnologii în evoluție rapidă. Rămâne de stabilit dacă principiile arbitrajului, în special cele privind procesul echitabil, vor fi considerate și pot deveni compatibile cu eficiența așteptată de utilizatorii și creatorii acestor noi tehnologii.

Cu siguranță însă, în prezent, cât mai ales în viitor, inteligența artificială va juca un rol predominant în emiterea de soft law, ca să nu mai pomenim de platformele electronice de gestionare a cazurilor, diverse alte instrumente de căutare predictivă, procesare, analizare, modelare de scenarii, vizualizare de date și chiar realitate augmentată, roboți-arbitri și roboți-avocați, procedee ce folosesc și încorporează deja cele mai noi tehnologii informaționale moderne, precum inteligența artificială adaptivă și generativă.